

Un dels majors encisos de la meua vida, explicava el vell de Rubí, fou el casal del meu besavi: un casal de meravella.

El vell de Rubí era un bon garlaler: es feia escoltar i us delectava perquè sabia expressar-se amb verba colorida, precisa i sempre substanciosa; mai no l'he escoltat sense profit; mai no li he sentit dir vulgaritats ni paraules ocioses. Aquesta narració que ara us trameto tan bé com puc em sembla plena d'interès i de sentiment. Deixem, doncs, la paraula al vell de Rubí: imagineu que és ell mateix qui us parla.

El meu besavi comptava aleshores prop de cent anys: rapapiejava; havia omplert la seva vida amb gestes valuosos, havia fundat una família tan nombrosa que mai no arribà a conèixer-ne tots els components, creà una indústria sòlida i admirada, arrellegà amb pulcritud insòlita una immensa fortuna i aixecà aquell casal que per a mi i per a la majoria de la gent era l'ideal del bon viure terrenal. Tan vell i decadent, el bon home es dedicava, des de feia quinze anys, a descansar, a vi-votejar en aquell estoig, talment com hom imagina els benaventurats vivotejant llur vida eterna en l'estada elísea. Jo era aleshores un infant. Dues generacions posteriors al nostre besavi vivien amb ell i en tenien cura com d'un ídol vivent: la senectut pronunciada no era obstacle a la respectabilitat. Les seves raures d'irascibilitat senil eren tan temudes com les indignacions del bon temps, de quan l'avi (tota la família, inclús els fills i els renets, l'anomenava l'avi) era l'únic guanya-pa. La família de l'avi fou pujada amb aquella exagerada severitat que era antany la norma en l'estament dels fabricants. Tots els membres de la família estaven en el puny de l'avi, i aquest abusava del seu poder. En aquella casa tothom sofria però ningú no gosava pliar: probablement ningú no gosava tan sols preguntar-se si realment se sofria, ni si totes les angústies que es passaven en el casal meravellós no eren la justa regla de conducta que cal imposar a una família respectable. Tothom sofria excepte l'oncle Xic, el Xic, com se l'anomenava familiarment. El Xic era el noi petit, l'únic fill mascle que li restava a l'avi; el gran morí jove, tots els altres membres de la família de l'avi eren dones, dones velles, dones joves, donzelles, a carretades; fruit de les darreres generacions, un reguitzell de mascles i femelles que ens trobàvem tot just a la primera infància i que no comptàvem. L'avi sentia un despreci absolutament condemnatori per aquella multitud femenina, i en canvi totes les febleses en favor del Xic. Aquest, quan l'avi plegà el negoci, era ja un home madur, solter empedreït, vividor, elegant i poc amant del treball que enriquí la família. Tan gaudiu com era l'avi i totes les despeses li semblaven poques perquè el Xic es divertís. Quan encara no existia el ferrocarril el Xic havia d'anar a París i a Londres dues vegades l'any per tal de posar-se al corrent de la moda; el restant de l'any el passava exclusivament a Barcelona, en la més alegre companyia. Les seves habitacions estaven atapeïdes de guardaroques, i aquests farcits de bastons, corbates, tabaqueres, "châtelaines" i soguetes d'or, agulles i rellotges, botonadures, bufandes, guants, i mil altres objectes que jo no sabia perquè servien, coses sumptuoses i notòriament demodades, arreconades, amb les quals ens disfressàvem i tabolejàvem com uns mals esperits. Aleshores el Xic havia mort també: nosaltres els infants del meu temps no coneixíem mai aquell personatge excepcional en la morigerada vila de R... Sembla un fet admes per la parentela que la mort del Xic havia precipitat la decadència de l'avi i accentuat la seva irritabilitat. Sortosament, encara, per a la família, el més gran enemic de l'avi era la formiga. Contra les formigues se li despetà un odi tan persistent que tenia caràcter d'obsessió. Tan aviat com es trobava dempeus, de bon matí, ja havia de sortir a l'hort a perseguir les formigues, les quals havia d'anar matant una a una amb la virola del seu bastó, tot imprecant-les i maleint-les en monòlegs inacabables.

L'hort de casa l'avi...! Allò era la meravella de les meravelles: un paradís. Amb els cosins-germans i els cosins llunyans, amb els ballets veïns i amb alguns condeixebles hi passàvem hores de veritable èxtasi, si per cas l'èxtasi és compatible amb la més agitada acció. Les vacances se'ns hi escolaven gairebé del tot. Entràvem per la porta del barri, que sempre estava oberta o ajustada, i immediatament ens trobàvem entrenats en mil aventures renovades constantment en la immensitat d'aquell eden. Ni ens basquejàvem per a saludar els estatdants del casal; i quan, associats de tots els plaers, eixíem per a retornar entre els nostres, per al sopar, tampoc no sentíem la fretura del gentleman que sap que ha de prendre comiat gentil. El paradís de casa l'avi ens feia més salvatges del que hi hauríem estat espontàniament. Perquè heu de saber que l'hort de casa l'avi era alguna cosa més que un hort. L'anomenàvem així per abreujar, però hi enteníem el bosc de tarongers de cap al final, aquell bosc tot encatifat de tarongetes verdes caigudes de la copa dels arbres negre-verdoses, les dues tarongetes que ens servien com de bales de joc; hi enteníem la gran ocellera, on ocells de variada espècie volaven gairebé en llibertat, saltant pels llimoners que es trobaven dintre el reixat de filferro; hi compreníem els vastos safareigs on navegaven les flotes de fusta que nosaltres mateixos sobriem dressar; hi implicàvem el celler soterrani que ens esparverava amb les seves fosques insondables, al cap d'una perllongada rampa, propícia a tota mena de voluptuosos davallades; hi evocàvem el fruïtar, pròdig de suc ensucrats i colorits, perfumats de sensualitats diverses en la sensualitat verda dels fullatges tupits; i el galliner rondinaire, d'on trèiem els ous pel sol plaer de trobar-los amagats en

EL PARADÍS PERDUT

els enfarfigs d'un estafolari mobiliari d'aviram; i el conillar silencios on remugaven sens treva, desconfiats, els conills que en tota persona creuen descobrir un fabricant d'espolsadors i el xenil baladrer, on teníem els millors col·laboradors en els nostres jocs d'exploradors; i el brollador amb peixos vermells; i els estables on reposaven els carros i tartanes, al costat de les cavalleries embriagadorament pudents; i la pallissa, on practicàvem el més extens repertori de revolcades, tamborelles i estimbaments, on nedàvem, on submergíem en un oceà de palla olorosa; i el prat excessivament capitonat de gespa, circumdat per un reguerot i flanquejat de nogueres d'olor iodada; i el jardí descurat, un xic salvatge, però tan mateix fastuós de flors de totes les estacions, ric de roses carminoses, les més perfumades, tal vegada les preferides de l'avi; i el laberint de boix mal vingut, migrat, però tan mateix perdedor per a nosaltres els esborregats; i l'era, tan propícia als jocs de bales, de botxes, de bòlit i d'altres expansions; i la gruta pregonia, del misteri de la qual somreïem per tal de fer el cor fort, però que mai no exploràrem fins al final de tots els seus recolzes.

L'avi no podé pas aconseguir els cent anys, i això fou mortal. L'enterràrem amb tanta pompa que la meitat dels vilatans, els que no assistiren al seguici, deixaren de bon grat la feina per a fer d'espectadors. Tots els renets hi érem: una seixantena de galifardeus. Els nostres pares ens feren fer trojos de dol expressos per la cerimònia: els nostres pares i els nostres avis esperaven, cada parella, heredar la part més grossa; des d'any enllà tots feien mèrits per a guanyar la bona voluntat del fundador. Però, oh desengany! l'herència es revelà merceda en tal desmesura que l'heure més afortunat liquidà l'acceptació amb un plat de lleties amb pedres i tot, un plat de lleties com aquell de Jules Rénard, que diu si menjà un plat de sorra amb algunes lleties. Res..., que els descendents immediats de l'avi hagueren de desallotjar el casal, anar a viure a lloguer en una caseta petita com un cop de puny; i el nostre paradís fou venut a un consorci de capitalistes locals que en feren un centre d'atraccions per als home-nots de les fàbriques. El casal fou conservat, però tot el que enteníem per hort fou edificat. S'hi bastí un enorme cafè a la moderna, dotat de tots els perfeccionaments i sibiritismes, un teatre incomparable, una immensa sala de ball, un camp d'esports, una escola per a la mainada obrera i una cooperativa.

Em vaig enterar de la catàstrofe en un pensionat estranger. Vaig plorar, vaig sofrir d'enyorament durant tot el curs. Després no vaig gosar tornar a la vila de R... Allà hi havia, sempre de cos present, la meua infància desilusionada. Sentia horror envers els habitants de la vila; tots em semblaven culpables de l'angoixós sacrilegi; cap d'ells no havia sabut impedir la profanació.

Ara que sóc vell he volgut reaccionar contra aquest estat d'esperit: he comprès moltes coses que en la meua joventut arborada no podia capir; he passat del ressentiment a la pietat, potser més aviat pietat envers jo mateix; i he decidit de

fer el romiatge al casal de l'avi; he volgut veure si encara al desso de les noves construccions podia rememorar el paradís de la meua infància felig.

Un amic que també ho és de la vella empresa — perquè les que par a mi són novetats en el vell casal de l'avi per les gèneres actuals de R... són antigualles, l'origen de les quals es perd en la prehistòria de la vila — un amic, doncs, de la vella empresa m'ha acompanyat en aquesta visita sentimental. M'ha fet veure la importància d'aquella entitat que s'anomena "Societat Talia", importància que no he volgut regatejar perquè l'amor-propi localista n'hauria patit; d'altra banda també perquè la "Societat Talia" és verament un miracle de la cooperació. A hores d'ara, no sols l'entitat ha reembor-

vent rondina perquè troba que els mobles i els immobles de la "Societat Talia" són coses completament passades de moda. Jo bé he trobat tot el que hom m'ha fet admirar superior el que es podia esperar d'una població com R..., però haig de confessar que també m'ha semblat tot molt de crepit, molt suat i massa artístic. L'antic casal i l'hort no em semblaren mai coses tan velles i rànies com tot això. Tot cantava i resplendia en la casa del meu besavi; tot aparellia constantment nou, fresc i asolellat, fins els elements que dataven del temps del rei Pepet. El meu ciclorone comprengué aviat quina mena de curiositat em menava a la "Societat Talia", i deuria ésser per tal raó que de tant en tant procurava atenuar amb raonaments i reflexions pragmàtiques el dolor que certes transformacions em causaven: calia ésser del nostre temps...; hi han situacions que tothom reconeixera passatges...; en aquest món qui s'atura és revolcat per les gèneres que ens segueixen...; tot canvia, res no és etern...; aquesta és la llei natural...; etc., etc. Veieu, anava dient, tot guiant-me, el cafè sol amida uns mil metres quadrats, és a dir, que prenía tot

tinat a terraza per als mateixos jugadors a l'estiu. La rampa del celler i el celler encara existien, però inclosos en les noves construccions. Les cuines gegantines es conservaven bé, més enfargades de tota mena d'atuell de cuina moderna i menys netes. Les quadres de les escutidadores i dels triadors de llana, desafectades ja en el nostre temps, allí on havíem agençat el nostre teatre, ara s'havien convertit en clubs polítics rellogats als diversos partits de la localitat. Els estables també foren rellogats i convertits en botigues, les quals donaven al carrer de Basters. Les cambres i els dos menjadors estaven destinats a dependències administratives i a biblioteca. Allí on hi havia el bosquet de tarongers ara es trobava la sala de ball. El teatre havia pres el lloc del fruïtar, i d'altres variades i sòrdes construccions que eren destinades a serveis auxiliars acabaven d'omplir l'àrea del nostre paradís perdut. Jo ja no em podia mantenir serè: tot plorava en el meu interior. "Nessun maggior dolor"...

Quina desolació, quin desesper enfibrat m'empenyia camí del retorn..., això no és per a ésser descrit. Me n'entornava amb la mort en l'ànima. Aquesta idea tan rebregada de "la mort en l'ànima", tantes vegades llegida en la literatura elegíaca, particularment en la més rebregada, prenía en tal ocasió un relleu i una solta aclaparadora: em sentia psíquicament mort i enterrat, anguniat de l'obligació de viure corporalment. No volia sinó olivadar, desaparèixer d'aquest món enganyador, abandonar una vida tan il·lusòria, dormir eternament com l'estàtua cèlebre que la misantropia de Miquel Angel deixà a Florència. Però la ment no podia decidir si el meu paradís perdut fou realment això, una realitat desvanecuda, com totes les realitats que anem vivint, o bé una febrada de la imaginació exaltada, o bé un somni molt bell que es quedaria estampat a la meua memòria com la realitat més colpidora. Tot l'encís d'aquella infantesa meua, a desgrat de la seva intensitat, no podia contrarestar el volum espadador de la realitat actual; i aquesta es sobreposava desvergonyidament, despòticament, omplint tota la meua vida, com si ja l'hagués conegut en la vida intrauterina i com si hagués de perdurar fins els segles futurs.

Em sentia atordit: havia renunciat a tot. El tren em duia inert i insensible com un pes mort, com una mercancia. En el meu compartiment hi havia molt brogit de converses, crits i rialles que percebia com al través de tres embans. El traüt trontollador de l'express barrejava-se amb aquella polifonia de rialles, crits i converses em produïa una sensació estranya, més emoció que sensació: una mena de vertigen d'idees i de sentiments, una voràgine de l'ànima en la qual els sentiments i les idees terrenals naufragaven amb velocíssima lentitud i es trasmutaven en sentiments i idees d'un viure nou i desconegut; semblava com si assistís a les meves pròpies mort i transfiguració. Però, tan mateix no podia per menys de reconèixer que en aquesta experimentació anímica el raocini era correcte, una lògica perfectament intel·lectiva hi presidia, ni més ni menys que en les operacions simplement intel·lectuals. Poc a poc s'anava produint en la meua consciència un procés invers al que havia culminat en la baixada a l'Hades, un procés com de retorn a la vida, una pausada convalescència. Ja anava percebent i destrint el so de cada veu, el timbre de cada riallada; ja percebia el dolor d'un cos dur que durant molt de temps segurament havia mortificat la meua espatlla pesantment estintolada. I tot just si sentia esma de dir-me que aquell doloret m'havia despertat i, tot despertant-me, m'havia impedit d'atènyer el país de la sisena dimensió... Però, no: de seguida vaig constatar que la meua revifalla era deguda a una mena de campanades que sonaven així com "Talia... Societat Talia". Ja completament retornat vaig poder reconstituir el com i el què d'aquelles campanades que em venien del grup de viatgers baladrers que feien ruta amb mi. Serien tots plegats una "penya" de fabricants, llaners i carders, tots gent jove, que anaven a passar una bona nit a Barcelona, com és costum entre el patronat de les viles fabrils de la nostra terra, particularment en les vigílies de festa. Un d'elles havia fet una gran i ràpida fortuna amb la guerra, i, no confiant en l'estalvi ni en l'engrandiment i perfeccionament de la seva indústria, perquè veia molt negre el pervindre, preferí desprendre una bona part dels guanys en una follia: havia comprat els immobles de la "Societat Talia" i es proposava enderrocar-los tots, excepte el casal antic, el qual li plaia per la robustesa i confort de la construcció. De tot el que era teatre, cafè, billars, sala de ball, i altres edificis de divertiment pensava fer-ne un gran parc, amb piscina, "pelousses", tennis, jardí de cactus com no n'hi hagués de millor en tot el planeta, cria d'ocells rars, i d'aviram i bestiar de luxe, gossos sobretot, i què sé jo..., perquè havia arribat tard a escoltar les revelacions de l'afortunat fabricant. En baixar del tren aquell ximplet encara anava dient si al lloc on hi havia el teatre tenia la intenció de plantar-hi un bosquet de llimoners i fer de les botigues del carrer de Basters un magnífic garatge.

Tots els meus pensaments anteriors trontollaven: no sabia què pensar de mi mateix. No comprenia ben bé el nou panorama que el món em brindava, però l'intuïa i me'n sentia felig i angèlicament ufanat. I, tot estalonant el fabricant ximplet i la seva camarilla jo no em sabia estar de posar-me l'enigma següent. ¿Es més ximplet ell del que jo he estat fins ara, o bé jo he estat més ximplet que no pas ell?

Joan SACS

(Il·lustracions de l'autor)

sat tot el capital avançat pel consorci de capitalistes locals sinó que disposa de capital propi i ja es parla d'engrandir-se pels costats de la finca actual o bé de fer foc nou en altres terrenys més grans. El jo-

l'hort. Els safareigs i el jardí feren lloc a una espaiosa sala per a vuit billars, ultra la sala dels jugadors de manilla i una tercera saleta per als jugadors d'escacs i d'altres jocs sedentaris; el sobrant fou des-

SILUETES D'ALTRES DIES

Feliu i Codina, el mestre Bretón i «La Dolores» ara fa quaranta-tres anys (1892-1895)

Les representacions de l'òpera de Bretón, «La Dolores», que he dirigit escènica-ment al Liceu, remouen vells records barcelonins. Han transcorregut molts anys, puix que tot això que ara relataré comença vers l'any 1892.

Al meu pare, una tarda d'hivern de l'any esmentat, el va sorprendre un fort aiguat i es va aixopugar a l'escenari del Teatre de Novetats, en el quartet de l'Antoni Tutau, que era el director de la companyia. Tutau, era el marit de la primera actriu Carlota de Mena, una actriu excel·lent. En un recó de la taula que Antoni Tutau tenia en el seu quarto, hi dormia un exemplar. Era el del drama «La Dolores». El meu pare va devorar els tres actes.

—Aquesta obra de Feliu i Codina, hauríeu de fer-la aviat. I més encara: posar-la en assaig el més aviat possible— va dir el meu pare.

—Ja veurem, ja veurem... Encara no l'he llegida i abans tenim altres compromisos — respongué Tutau.

El meu pare, íntim de Feliu i Codina, va pregar Tutau que li deixés per un dia l'exemplar de «La Dolores». (Còpia a mà, que és com eren totes les d'aquell temps). Una vegada l'exemplar del drama a les mans, el pare se'n va anar al vell Ateneu a cercar el seu cosí, que era Josep Ixart i Moragas, aleshores crític de responsabilitat. La mateixa nit, varen llegir-se «La Dolores». L'endemà, tots dos tornaren a veure Tutau, el qual va prometre llegir l'obra. Hom va crear ambient, i a començament de la temporada del 1892 i en el mateix Novetats tingué lloc l'estrena de «La Dolores». Exit enfolridor.

Carlota de Mena, Frederic García Par-

renyo, Esteve, Simó — pare del famós Ricard Simó Raso —, Oliva i Pigrau i altres companys, varen conduir la interpretació al límit. El crític Ixart va deixar anar les campanes. Exaltava aquella dramàtica acció de Feliu i Codina, en la qual batgeja una entranya humana, viva, calenta i sense artífici, model de models. La troballa del romanç octosíl·lab, que en la plo-

J. FELIU I CODINA

ma de Feliu té la mateixa flexibilitat de la prosa, sorprenéu a molts.

Malgrat l'èxit, «La Dolores», seguí un calvari. Feliu i Codina va patir molt fins a veure's el seu drama en el Teatre de la Comèdia de Madrid i per la companyia

que dirigia Emili Mario. Allò que en deien la «Real» Academia Espanyola, va taruguejar el premi a Feliu i Codina i el va concedir a un «esperpento» d'Echegaray, anomenat «Mariana».

Fins ací els records del drama. Ara hi prendran part els que ens va deixar el mestre Tomás Bretón, que va ésser qui va musicar «La Dolores».

L'any 1894 a l'Eldorado — aquell teatre de la Plaça de Catalunya que hom procedí a enderrocar amb tanta pressa per tal de poder-hi deixar en el seu lloc un terreny trist i sense solta — tingué lloc l'estrena de «La Verbena de la Paloma», el boticario y las chulapas y celos mal reprimidos. Porto pressa a escriure que, en el món del sainet, encara ningú no ha superat aquesta meravella.

El mestre Bretón, passà a Barcelona prop de dos mesos. Els nostres enyorats companys Josep Maria Pasqual i Carles Costa, juntament amb el meu pare, es reunien cada nit, a l'hora de la sortida dels teatres, en el Restaurant «Gambrius», de la Plaça de Catalunya. Presidia la reunió el mestre Bretón.

El compositor de «La Verbena de la Paloma», anava a la recerca i captura d'un llibre dramàtic. Ben dramàtic i teatral, per a musicar-lo. El vell Pasqual, Carles Costa i el meu pare, varen indicar-li «La Dolores» de Feliu i Codina.

Varen anar a Novetats a veure el drama. Tomás Bretón s'hi entusiasma. Dramaturg i músic varen fer la coneixença. Començaren a planejar l'arranjament del «llibre». Escenes que calia difondre així com altres traspassar-les. Albert Llanas, amic de Bretón i Feliu Codina, hi inter-

(Segueix a la pàgina setena)

GRAMATICA CATALANA, PER JOSEP MIRACLE

De primer, els tractats de Gramàtica catalana no eren sinó uns balbuzeigs porucs, al vegada els més porucs de tots els que motivaren la Renaixença. Després prengueren un to polemista: a mesura que el nostre novell moviment literari s'anava consolidant la polèmica al voltant de la llengua prenia interès i tot incrementant-se arribà fins al llindar de la violència. Actualment ja ens trobem en un altre estadi: suava celebràvem els setanta anys de Pompeu Fabra, el mestre que ha sabut plasmar una doctrina, que ha estat acceptada i agraïda per tothom. En els llibres i treballs d'ell mateix podríem veure el procés d'aquesta evolució; hi trobaríem al començament l'estudi dedicat a crear la convenció, a captar-se els adeptes, la gramàtica normativa que assenyalava vigorosament el camí a emprendre. Tres quarts de la seva vida han estat emersats en aquesta tasca, i ara en nota el profit quan es troba voltat de deixebles addictes i veu que ha aconseguit la unificació que converteix la llengua en ciència. Arribats ací ja no hi ha combat ni batalla possibles i els tractats que apareixen per a l'ensenyament del català ja no tenen res de balbuzeig i es limiten a manifestar esquemàticament o extensa la vasta matèria que tenen per objecte. Fins són molts els que duen tant l'afany de concreció i de simplificació, que l'expressen en llurs portades amb el qualificatiu de pràctic. L'aridesa del tema i la pressa desmesurada que per desconeixença o egoisme tenen molts dels qui s'hi volen endinsar obliga els nostres autors a servir aquesta exigència, i, mancats de qüestions a discutir, el més gros èxit que poden esperar de les seves obres és atènyer, fins al grau que s'hagin proposat, la claredat de les explicacions que les posi a punt d'ésser assimilades amb profit per tots els estudiants que hi recorren, talment com succeeix amb els llibres de divulgació d'altres ciències qualsevol.

Josep Miracle ha volgut donar una preferència a aquesta necessitat en escriure la seva GRAMATICA CATALANA, que acaba d'aparèixer, en la qual presenta l'estudi de la llengua en un pla elemental. No es tracta d'un llibre per a l'estudiant solitari (propòsit en què ja han reeixit altres autors), sinó més bé d'un text que completaria i haurà d'ésser completat amb les bones lliçons del professor.

També duu el subtítol de pràctic, i atent al que entenen amb aquest mot la major part dels estudiants de gramàtica de per ací, dedica els millors fragments a l'exposició de l'ortografia. Segueixen uns estudis sobre morfologia i sintaxi resumits, sintetitzats, en els quals trobem sovint un desig de defugir complicacions de denominació i classificació enutjoses per als no iniciats. L'amor a la simplificació, però, se l'ha emportat una mica massa i ens atrevim a esperar que, si el llibre és objecte de noves edicions, hom hi ampliarà alguns conceptes i n'hi afegirà d'altres perquè tots plegats facin bon costat als que ja hi són prou ben resolts.

L'esquematzació a què aspira l'ha obligat a tractar per alt les qüestions que es solen reservar als cursos superiors, però deixa conscientment la porta oberta perquè el mestre les introduïxi. Hi ha punts que no es resolen explicant, sinó fent; que no s'aprenen pas ensenyant el bé, sinó demostrant el mal. Josep Miracle ens fa una innovació: una bona part dels exercicis que proposa són de correcció de textos i no precisament de textos espatllats a propòsit, ans d'una còpia barrejada de fragments d'autors diversos, de Guimerà i Verdaguer fins al modern Soldevila, passant pels reformadors de L'Avenç, incloent ultra els autors d'anomenada, obscurs col·laboradors de revistes, més plens d'entusiasme que de sintaxi. Quan els qui treballaran amb aquests textos els voldran donar la correcció que avui s'imposa trobaran obstacles ben grossos. El professor hi tindrà peu per a combatre simultàniament barbarismes i males construccions, a part de les qüestions ortogràfiques que hi podran ésser refermades.

Quant a la correcció dels tals exercicis hem de notar, i volem creure que també ho faran els professors que els utilitzaran, que la «Clau» que els acompanya en certs casos no presenta més que una de les múltiples solucions possibles, i que de vegades encara és millorable. Possiblement el mateix autor les revisarà.

Afermant-se a la finalitat pràctica Josep Miracle assenyalava i combat catalanismes diversos. Salvable propòsit! Sinó que, fins quan l'èxit el corona, ens reca de veure la poca evolució que en aquest aspecte han fet els tractadistes de gramàtica catalana. En més d'una ocasió ens ha estat presentat un tema mitjançant la simple comparació del castellà, cosa que en altres temps podia ésser més perdonable que en els presents. Passen els anys i les gramàtiques catalanes, ni les elementals ni les superiors, no esquiven les al·lusions a la llengua castellana. Si no s'eviten aquests procediments ariscarem sempre de fer del català el calc de l'altra llengua; o dit en altres termes, no podrem ensenyar català sinó a aquells que ja siguin bons coneixedors d'aquella. Això no obstant, el combat contra les paraules i els girs forasters ha de continuar durament (i, tal com anem, en lloc de simplificar-se fa por que no es compiqui més cada dia), però no creiem que siguin els llibres de gramàtica catalana el lloc més adequat. Hom pot fer-ne d'altres, com «El català i el castellà comparats», de Jordana, diccionaris de barbarismes, estudis especialitzats, fins i tot lliçons i cursos a aquest únic objecte. Treballs així farien ressaltar més vivament els problemes a resoldre i tindrien l'avantatge, sobretot, de no palesar tant que la nostra llengua viu en un estat d'inferioritat en molts catalans, que l'han d'aprendre amb el concurs de la del veí. Sembla que ja fóra hora d'exigir-los un esforç total i fer-los veure que estudien un cos que viu i marxa per ell mateix, sense que li calguin caminadors.

Oswald CARDONA

“CADA CIUTADA UN LLIBRE PER ALS GERMANS DEL FRONT”

ARMES I LLETRES

“Es el fin y paradero de las letras humanas poner en su punto la justicia distributiva, y dar a cada uno lo que es suyo, entender y hacer que las buenas leyes se guarden: fin por cierto generoso y alto, digno de grande alabanza; pero no de tanta como merece aquél a que las armas atienden, las cuales tiene por objeto y fin la paz, que el mayor bien que los hombres pueden desear en esta vida”, diu Cervantes en el famós discurs de les Armes i les Lletres, en el qual, home d'armes a

CARRETO PER A HOSPITALS

la fi, tant o més que home de lletres, tracta de demostrar la superioritat d'aquelles sobre aquestes. Discurs d'una actualitat immoridora, com totes les pàgines del Quixot, com ho demostra el paràgraf amb el qual acaba: “¡Bien hayan aquellos benditos siglos que carecieron de la espantable furia de aquestos endemoniados instrumentos de la artillería, a cuyo inventor tengo para mí que en el infierno se le está dando el premio de su diabólica invención, con la cual dió causa que un infame y cobarde brazo quite la vida a un valeroso caballero, y que sin saber como o por donde, en la mitad del coraje y brio que enciende y anima a los valientes pechos, llega una desmandada bala, disparada de quien quizás huyó y se espantó del resplandor que hizo el fuego al disparar la maldita máquina y corta y acaba en un instante los pensamientos y vida de quien la merecia gozar luengos siglos!”

Què no hauria dit Cervantes, que només defensava i exaltava l'exercici noble de la carrera de les armes, “ansí que las armas requirieren espíritu como las letras”, en tant que mitjà per aconseguir la pau, si hagué pogut preveure els bombardeigs de ciutats

obertes, els assassinats a sang freda de dones i criatures, l'aplicació de la doctrina monstruosa de la guerra total, la utilització de gases i de bombes d'aire líquid?

El nostre poble i el Govern que el representa, no veuen en les armes més que un mitjà indispensable de defensa, creuen en la superioritat i en l'eficàcia de les lletres. Per això, enmig de l'estrepit de la lluita i de les preocupacions preemptòries que la guerra imposa, no ha estat descuidat ni un sol moment l'ensenyament, primari i superior, ni la divulgació cultural. Puix que, com diu Carles Riba en un magnífic article publicat en el Programa de la “Diada del Llibre” d'aquest any: “Aquesta república, així mateix pensada i creada per homes de llibres, generosa de llibres i de mitjans per a haver-ne i entendre'ls; i que en el perill extrem, quan totes les energies s'ajunten i es sobrepujen, prodiga el patrimoni acumulat en segles, no solament en armes i en pa per sobreviure, sinó encara en llibres, encara en escoles, encara en art rescatat i en art creat i en paraula sembrada, per a aprendre més vastament i més substancialment de viure!”

Així hem pogut veure com, en plena guerra, han anat obrint-se escoles i centres docents, com s'han creat noves Biblioteques, com se n'han obert al públic d'altres que no estaven al seu abast i, finalment—a això volíem venir a parar—com ha estat dedicada una atenció especial a l'organització d'un servei que facilita als soldats els llibres necessaris per tal que puguin ocupar d'una manera, alhora útil i agradable, les hores d'oci entre els combats.

El “Servei de Biblioteques del Front”, creat pel Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, en aprofitar una

iniciativa de l'Agrupació d'Escriptors Catalans, funciona avui d'una manera sinó perfecta, puix que sabem que la “Institució de les Lletres Catalanes” que està encarregada de la seva organització aspira encara a millorar-la, almenys amb una comprovada eficàcia. Tots els cossos i els diferents organismes relacionats amb el nostre exercit són proveïts de biblioteques. N'hi ha prou amb una simple demanda, avalada pel comandament, per a aconseguir la seva instal·lació. Un modern bibliòfil, magníficament equipat i amb personal tècnic competent, recorre constantment els fronts i la reraguarda i ofereix als soldats l'ocasió de renovar els llibres que els són deixats en préstec. El “Servei de Biblioteques del Front” vol aconseguir, dintre un termini breu, que tots els nostres combatents tinguin a les mans els llibres que han de servir per a distraure'ls en llurs moments de descans i per elevar llur nivell cultural.

El resultat obtingut fins ara, gràcies a la generositat del Departament de Cultura que sufragava totes les despeses i a l'esforç dels seus organitzadors és tant més apreciable, si es té en compte que el salvatge bombardeig del dia 17 d'abril darrer, destruï gairebé per complet l'estatge que el “Servei de Biblioteques del Front” tenia al carrer de Corts Catalanes i ha calgut recomençar: reconstituir els fitxers i els catàlegs, ordenar els llibres i adquirir-ne de nous per a substituir els que foren destruïts per les bombes de l'aviació fascista.

Cal que el nostre poble conegui aquest Servei meritori i el valori degudament. I cal també que s'esforci per a col·laborar a la seva tasca, per augmentar-ne el rendiment i l'extensió. El dia 15 d'aquest mes s'ha celebrat a Catalunya la DIADA DEL

LLIBRE. Cal que, com deia la consigna que fou feta pública l'any passat amb la mateixa ocasió, cada ciutadà faci donació d'un llibre, almenys, per als seus germans del front. Els volums en circulació han ultrapassat ja la xifra de cent mil. Molts d'ells foren perduts en els dies tràgics de l'ofensiva fascista. Imagineu-vos com podria ésser augmentada aquesta xifra si els ciutadans completessin amb llur col·laboració l'obra generosa de la Generalitat! A l'Exposició del Llibre, oberta als baixos

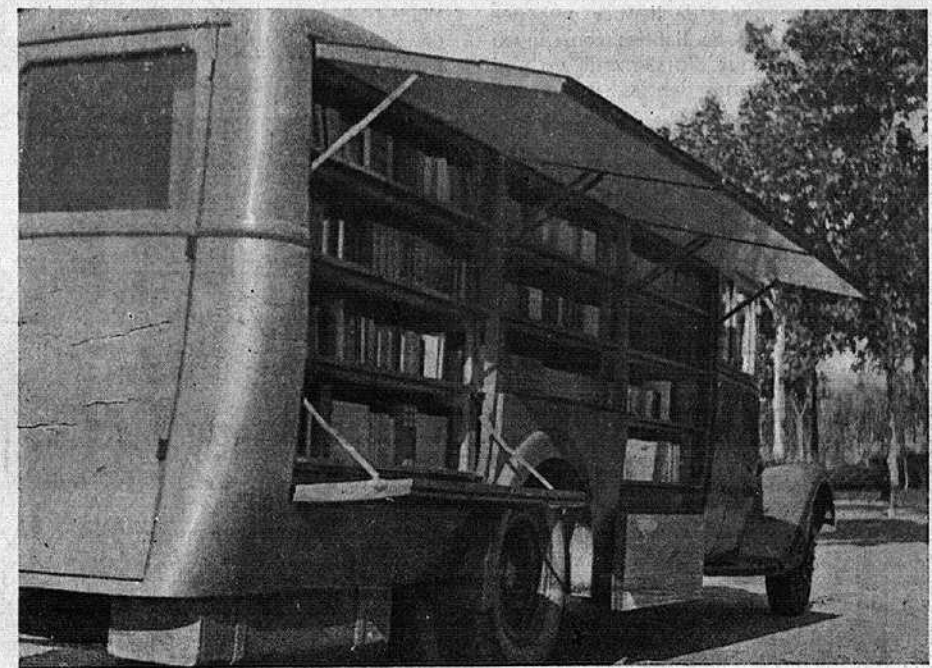

ARMARI BIBLIOTECA PER A CONCENTRACIONS

del “Casal de la Cultura” fins el dia 22 d'aquest mes, hi haurà l'stand del “Servei de Biblioteques del Front”, en el qual seran recollits tots els donatius de llibres. A cada donant serà lliurat un rebut en el qual constarà la seva aportació.

Estem en guerra i tot ha de fer-se avui sota el seu signe. En ocasió de la DIADA DEL LLIBRE, a la qual els seus organitzadors han volgut donar un caràcter adient amb els moments que viu el nostre poble, la reraguarda ha de pensar en el front i ha de voler que, conjuntament amb la batalla de les armes sigui guanyada la batalla de les lletres. Que els nostres combatents que forgen heroicament en el front llur tremp i llur caràcter, puguin formar també, al mateix temps, llur intel·ligència.

M. A.

BIBLIOTECAS

ASPECTES

L'ESCOLA POETICA CATALANA

Potser sí que la poesia, si n'escatim les essències, és una menja espiritual tan delicada, que només interessa profundament una part escassíssima del públic. Però hi ha poesia i poesia. Tenim la poesia popular, que ens ve del poble i es fa al poble, i que interessa, naturalment, tothom. Tenim la poesia del sentiment, que també pot interessar el poble, per tal com és un dels ressorts que més el poden commoure. I tenim la poesia cerebral o intel·lectualista, que es manifesta sovint en una mena de llenguatge hermètic que només entenen els iniciats. Totes aquestes categories, però, que podem establir dins la producció poètica d'un poble, ens donen les característiques de la seva ànima, i si alguna d'elles pot no interessar-nos directament, els seus resultats ens toquen de la vora i tot el poble en participa.

La poesia, per tant, és un fet espiritual d'interès general. I quan un poble té poesia pròpia ja podem dir que també té ànima pròpia. Remarqueu, d'altra banda, que gairebé sempre, com la història ho prova, les primeres manifestacions espirituals dels pobles són les seves obres poètiques. La poesia és sempre als inicis de tota literatura i, per tant, de tota cultura nacional. Aquest fet estableix d'antuvi la seva importància. I és més: quan un poble reneix, quan torna a recobrar l'ànima, quan es torna a sentir vivent i amb anhels per a retrobar-se a si mateix, són els poetes qui li fan sentir aquests anhels, és la poesia allò que el desvetlla. Caldrà repetir allò que tothom sap, això és, que el desvetllament català és, en els seus inicis, l'obra dels poetes?

Però la poesia catalana renaixent, en els seus inicis, era una poesia d'imitació, una poesia provinciana, tot i els anhels de catalanitat que palesava. Els models que imitava eren principalment models castellans. Calgué la forta personalitat de Verdaguer perquè la poesia catalana tingués fesomia pròpia. Verdaguer fou el primer poeta independent de Catalunya, i fou d'antuvi el més universal. Fou independent sobretot pel lèxic, però ja no ho fou tant per les formes poètiques. Al seu entorn la

plèiade de poetes catalans que sostenia el prestigi dels Jocs Florals gravitava encara dins la zona de la influència castellana. Ni el mateix Guimerà no va sotstreure's a aquesta gravitació. Tots els nostres literats d'aquella època, per molt catalans que es sentissin, per molt que exacerbessin llur catalanisme en poemes ultratriòtics, es nodrien de cultura castellana, tenien els ulls fets a Madrid i prenién per model els autors castellans. I si la influència castellana no fou més forta entre els nostres poetes, això fou degut al pobre paper que representava la poesia castellana, encastellada en la matusseria de més mal gust.

El poeta que trencà els motlles a Catalunya i que, tot cercant la naturalitat, va trobar la veritable catalanitat, fou Joan Maragall. Amb Maragall comença una poesia nova, i si bé la poesia catalana ja havia començat amb Verdaguer, Guimerà i algun altre poeta, és de Maragall d'on arrenca el seu accent netament catalanesc, tot i el seu barcelonisme literari, que no es recomana pas per la puresa del llenguatge. Joan Maragall ja no imita cap forma poètica castellana. No és tan racialment català com Verdaguer, ni tan intencionadament catalanista com Guimerà, però la seva poesia és més autòctona, potser per la seva mateixa naturalitat.

Els poetes posteriors a Maragall ja no es mouen dins la zona d'influència castellana. Ja no són provincians, i si alguna vegada s'hi senten, és d'una altra capitalitat espiritual, més ben dit, de diverses capitalitats alhora, cap meridiana de les quals no passa per Madrid. D'això a la completa autonomia poètica ja només hi ha un pas. I aquest pas fou donat insensiblement, no ja per un poeta sol, com Josep Carner, sinó per tota una plèiade de poetes, els més representatius, els més originals. Mentre la poesia catalana feia aquest pas cap a la nacionalització veritable, s'universalitzava. I és curiós de constatar que la poesia castellana, un xic a la ressegua, ha fet idèntic camí. I que ha sortit del marasme en la tenien un retoricisme eixorç per a servir noves concepcions estètiques i renovar-se en un doble

sentit, puix que s'ha fet més netament racial i alhora més universal i més sincera.

Avui la poesia catalana, com la pintura i l'escultura, ofereix totes les característiques d'una escola autòctona. No hi fa res que hi hagi pols d'atracció tan divergents com la sensorialitat exuberant d'un Josep M. de Segarra o la intel·lectualitat, gairebé mística, en un Josep M. López-Picó i d'una pura racionalitat en un Carles Riba; no hi fa res que hi hagi mestres tan polifònics com aquest extraordinari virtuos de la mètrica catalana que és diu Josep Carner o el seu èmul Guerau de Liost, per al qual la rima no tenia secrets: hi ha un comú denominador de la catalanitat en la majoria dels nostres poetes que els fa inconfusibles. I aquest esperit, que a vegades només és trait per l'accent, per un deix de rustiquesa en uns o de barcelonisme casolà en altres, aquest esperit condicionarà llur originalitat i, de retop, els universalitzarà. Algú ha dit que les dues coses que ens feien quedar més bé, a nosaltres els catalans (s'entén davant els estranys), eren la pintura i la poesia. I potser tenia raó. Llàstima, però, que aquesta doble impressió només pot ésser còpsada pels catalans. Car si la pintura ja és un llenguatge universal, la poesia, àdhuc quan tendeix a la universalitat, és, per definició i tot, una cosa intraduble. La poesia només pot ésser assaborida en tota la seva substància, en la seva llengua original. Traduída, àdhuc per un bon poeta, àdhuc per un poeta equivalent al poeta traduït, perd almenys una bona part del seu perfum. Però aquesta limitació de la poesia no minva en res el seu esperit universal, és a dir, la seva essència humana. Allò que no pot projectar cap enfora, ho projecta cap endins.

Tot això vol dir que els nostres poetes no s'han de fiar sinó de lectors catalans, puix que només poden escriure per a nosaltres. Llegim-los, per tant, i respectem-los. I ja que ells són els intèrprets de la nostra personalitat, atorguem-los un crèdit il·limitat, fet d'admiraçió i de gratitud.

Alfons MASERES

DOS POEMES

ELS TIL·LERS DEL CARRER DE ROCAFORT

Aquell diumenge transparent de juny, d'oreig de seda desvetllant-me el cor! Amor: ¿no sents l'enyor, ara que ets lluny, dels tilters del carrer de Rocafort?

Si el sents l'enyor, la mare-perla clara que et sé a les agües verdes de l'esguard fes que es lluri a la llum i et digui: ara. Després, Amor, qui sap si fóra tard.

Que el juny d'avui té aquella transparència i el vent aquell vellut i aquell bleix mort i sento com reclamen a presència els tilters del carrer de Rocafort.

Car l'hora és roja i el moment setí com l'hora aquella i el moment aquell d'aquell diumenge transparent i fi i esbatanat com un clavell vermell.

Hi és encara el silenci de sagrari perfumat de nostàlgia i de record vagant com un espectre solitari pels tilters del carrer de Rocafort.

Tot bleixa en les nits clares de safir pel respir desmaiàt que ve de lluny i aquest diumenge càlid té el respir d'aquell diumenge transparent de juny.

Amor: no el sents l'enyor? Prou sé que sí. M'ho diu l'oratge que em desvetlla el cor i aquest preludi de color de lli dels tilters del carrer de Rocafort.

J. GIMENO-NAVARRO

VENTALL

A una jove vídua a qui la manca de llamins desola,

Nit de mig dol. Cendrós Pujol. Auleda violeta. Llac d'estany: enllacat Estany de plata mat. El nuvolet fugaç Emmascara la lluna, l'aire gris. Lentament vola un ocellàs. La pau és la fortuna del país.

Balustrada de pallidus granits En recolzen oblits, amor macilent El galant i la dama Pallidament vestits De flama en agonía, sempre renaixent.

Ventall de vidueta. “Juga, enyor meu; enyor, descansa Mentre l'amor em fa l'aleta!” Nit de mig dol, de mig amor. Amor cendrós de brasa mansa I flama violeta.

Pere QUART

L'ANIMA DEL PARAL·LEL

Els "protagonistes" de l'article anterior eren el Teatre Nou, el Victòria i l'Espanyol. Bé: ara saltarem d'aquests llocs a la Bretxa de Sant Pau. Deixarem de banda el tros que manca, on hi ha el famós establiment anomenat "La Pansa" i el no menys famós concert "Café de Sevilla". Ens ficarem de dret al "Sótano".

No el coneixeu? És un "colmado" situat a l'acabament de la Bretxa, que fa cantonada a la Ronda de Sant Antoni; a la banda de dalt. Abans, a l'estiu, posaven unes quantes taules a la vorera. L'interior de l'establiment i l'aparador eren plens de pèrils, de formatges, de llunes de conserves i d'altres menges suculentes i excitants. S'hi servia beguda i menjar, alhora. La mestressa era o és una dona rossa, grassona, molt simpàtica. Amb pocs diners i molt bona cara, hom hi podia fer uns repòns gairebé pantagruèlics, sobretot a la matinada. I encara després, si tenia manera d'anar a dormir i volia esperar l'hora blava, s'hi podia quedar tranquil·lament a jugar unes quantes partides de tresillo o de dòmino.

El "Sótano" era l'establiment predilecte dels comedians que actuaven pels teatres del Paral·lel. Una hora o altra, de dia o de nit, hi anaven fent cap tots. Hi tenien taula parada sempre; hi podien menjar o beure, o simplement passar-hi l'estona, contemplant l'anar i venir trepidant de les Rondes, i un marge considerable de crèdit, cosa, que com se sap, comptava molt entre la gent de teatre.

Pel "Sótano" hi desfilaron tots els actors, tiples i cantants de més prestigi del ram de la sarsuela, els actors més famosos del vers, fins els comedians més modestos, durant molts anys. Es pot dir que el "Sótano" ha estat l'estómac de l'art teatral del Paral·lel. I igualment hauria estat un centre de contractació d'artistes. Del "Sótano", per exemple, entre plat i plat, carregats d'espècies, d'un respopó matiner, n'havia sortit, més d'una vegada, i de vegades molt sovint, una contracta important que havia caigut com una Rifa a la butxaca d'un actor, d'una tiple, d'un tenor o d'un baríton que no tenien contracta. I com qui diu, l'artista afavorit per la sort havia tingut el temps just de sortir de l'establiment per a anar a casa seva a fer les maletes, i agafar immediatament el vaixell que el conduïria a Amèrica, on l'esperaven uns quants sacs plens de "pesos" i un prestigi que després, en retornar al país, li hauria de valdre molt.

El "Sótano"! Els plats de mongetes amb llomillo, ben sucoses, els de bacallà a la llauna, l'arròs amb peix, els popets amb cebes, i l'estofat de "toro" — d'un "toro" que ningú no va arribar a descobrir mai a quina de les places de braus de Barcelona haví estat tornejat el diumenge, però que era cuinat amb un suquet en el qual hi cantaven els àngels —, havien aclarit

Siluetes d'altres dies

(Ve de la pàgina cinc)

venia. Tomàs Bretón, reclamava altre pla per al primer acte. Feliu i Codina, no es mostrava gens propici a canviar tot el que era escrit i provat en escena. Corregué perill, per un moment, que "La Dolores" no restés convertida en òpera. Finalment, hom va trobar-hi l'arreglament, el qual fou que en els cartells dels teatres i en l'edició de la partitura, després del títol, llegíreu: "Opera española, basada en el drama de Don José Feliu i Codina, letra y música de Don Tomàs Bretón".

El compositor s'hi posà a treballar. Va escriure tres actes, llargs, en vuit mesos. Pel març del 1895, s'estrenava l'òpera en el Teatre de la Sarsuela de Madrid. El dimecres 21 d'agost del mateix any, i dirigida pel compositor, "La Dolores" va estrenar-se a Barcelona, en el vell Tivoli. La interpretaren la tiple Montilla, el tenor Simonetti, el baríton Salvador Mestres (que no fa gaire encara podieu veure'l fent de lampista al carrer de Sant Pau), En Sigler i el baix cantant Visconti, que era popularíssim en la lírica del seu temps. Les representacions de "La Dolores" passaren en el vell Tivoli del centenar.

Amb els anys "La Dolores" fou cantada a l'ex-Real de Madrid i, en el nostre Liceu, ha estat interpretada vuit temporades — en les que jo he dirigit l'escena de l'òpera de Bretón —, cantant-la com a tenors Palet, Lázaro, Fleta, Gaviña i Rosich. El que més s'emportà el públic amb "La Dolores", sempre ha estat el martorellenc Palet.

Al meu entendre, l'obra més fonda i sòlida de Bretón és "La Dolores". Amb tot i ésser "La Verbena de la Paloma" un sainet meravellós, estic més que convençut que "Preludi i escena del rosari", de l'acte tercer, són les pàgines que comporten més musicalitat de tota l'obra de Bretón. A vola ploma, recordem que també es troba en "La Dolores", un tercet còmic model de gràcia i galeria i un "duo", en el primer acte, entre la protagonista i el barber, escrit amb frase valenta i per un músic que sabia instrumentar i donar un interès teatral a les seves obres.

Amadeu Vives no era pas amant de la música de Bretón. Però, sempre deia: "Cal reconèixer-li que només sap de memòria les nou simfonies i tots els quartets de Beethoven". Com qui no diu res!

Per enllestir, recordaré un fet que prova la memòria del mestre salmantí. Tomàs Bretón, va guanyar una vegada, una justessa, "escriuint de memòria i per orquestra, els quatre temps de la "Simfonia Heroica" de Beethoven". I quan hom reté la instrumentació beethoveniana, no és cert que s'instrumenta bé ja per tota la vida?

Rafael MORAGAS

V i últim

molts cops el gargamell embossat d'un cantant, un dia que havia d'actuar en una obra de compromís i solia quedar bé, i havia tallat en sec, radicalment, moltes afonies comprometedores. No se sap ben bé, però malgrat això hi ha qui ho assegura, amb una convicció absoluta, talment com si es tractés d'un article de fe, que en aquests esbandidaments hi contribuïa d'una manera decisiva un vinet negre, una mica espès, de bastants graus, que venia del camp de Tarragona, i que era una de les especialitats de l'establiment.

El "Sótano" del bon temps era sempre ple de comedians. El taulell no solia funcionar gaire, però a les taules sempre hi havia tragi. I de la cuina en pujava un baf d'aliments que obria de bat a bat totes les potències de l'estómac. Els crits dels comedians es barrejaven amb el soroll dels plats, de les fitxes del dòmino i el dringar de les culleretes de cafè.

—Noi! Llévame una ración de estofado!"

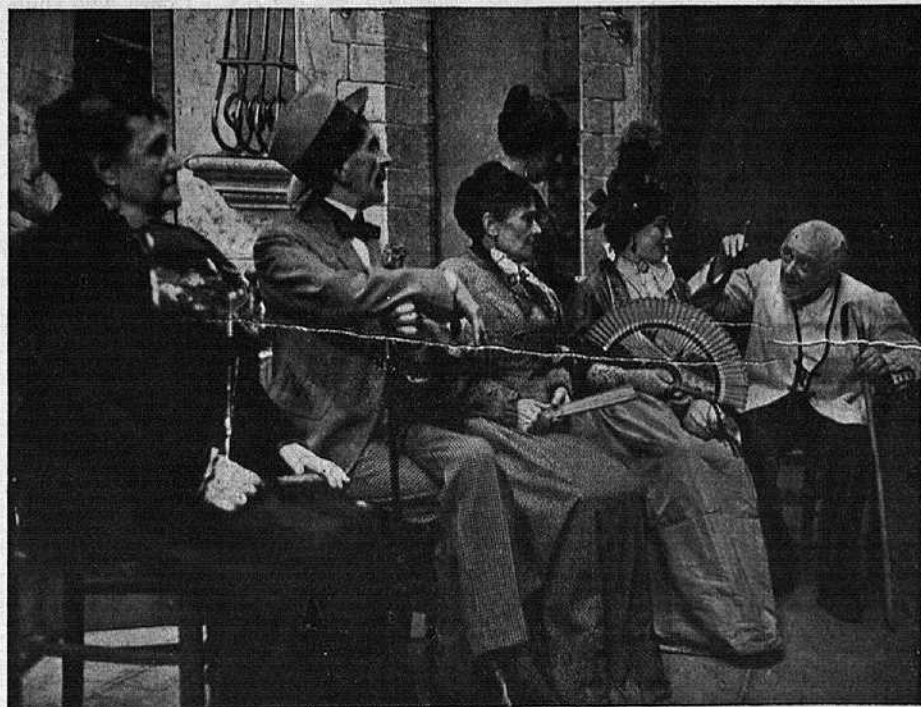
El cambrer, que era un home grassonet, de cara roja i lluent que semblava vernissada, feia mitja volta. S'assegurava que tenia el tovalló penjat al braç i desapareixia. Al cap d'un moment tornava a sortir amb el plat a la mà, fumejant, i el posava amatenat en un angle de la taula.

—Un porrón del negro, quieres?
El cambrer repetia la mateixa operació d'abans, però aquesta vegada se n'anava de dret al taulell. Ell mateix apareia el porró, l'omplena de suc, i el portava a la taula, on feia companyia al plat d'estofat.

—Toma un cigarillo, quieres?"
—Ja ho crec!—. L'agafava i l'encenia de seguida. El xuclava una mica, i esperava la pregunta irònica:
—Es de toro de Miura este estofado?"

El comediant, en fer-li aquesta pregunta insidiosa, li feia l'ullet. El cambrer es posava a riure, amb bonhomia, i li responia:

—¡Ya lo creo!"
Ja estaven entesos. Acte seguit, el co-

UNA ESCENA DEL GRACIOS SAINET DE JOAQUIM RUIRA «EN GARET A L'ENRAMADA» ESTRENAT DARRERAMENT AL TEATRE CATALA DE LA COMEDIA

CARNET DEL TEATRE

TEATRE JUDAIC. — Una tropa de cinquanta actors, amb el seu decorat, la seva indumentària, el seu utilatge escènic i el seu llenguatge "yiddish", capitanejada per Maurici Schwartz, ha començat a actuar a París, on ha arribat procedent de l'altra banda de l'Atlàntic. La seva presentació, amb una obra titulada "Els germans Ashke-mazi", ha produït una sorpresa enorme al públic i a la crítica parisencs. Un crític diu: "Hom no discerneix al servei de quin teatre posa Maurici Schwartz els seus meravellosos mitjans. Però el que hom sap és que l'instrument que utilitza encara ressona dintre nostre molt temps després d'haver finit l'espectacle. Una potència, bella de força, de brutalitat i de salvatgeria és regulada per un art consumat. Maurici Schwartz és un mestre, i hom endevina una mica tard que a França hi ha deixebles seus."

TEATRE FEIXISTA. — Diverses vegades la premsa s'ha lamentat, inútilment, que dels cartells dels teatres de la zona lleial no n'hagin estat esbandides les obres dels autors declaradament feixistes. Se'ls abonin o no els drets de la propietat intel·lectual —ho ignorem i no ens interessa saber-ho— constitueix un agravament a la causa la persistència a oferir al públic les partitures dels Guerreros i els Morenos Torrobas i els llibres dels altres que, com ells, han traïcionat la República. Si per altra cosa no, per decòrum polític, s'hauria d'haver acabat amb aquesta manca de dignitat professional. No sabem si els facciosos n'han fet ús, però és evident que amb el fet de fer creure que en el teatre espanyol—liric o dramàtic—no hi ha altres obres susceptibles d'interessar el públic que les que firmen aquells autors, se'ls posa a les mans una arma de propaganda contra la nostra sensibilitat. La temporada del Liceu, per a la qual no ha calgut recórrer al repertori dels autors renegats, i l'èxit de la qual és ben palès, dona la raó als que inútilment s'han esgargame-llat per tal de convèncer els entesos a representar "Luisas Fernandas", "Taberneras del Puerto" i "Rosas del Azafrán", per citar, només, unes mostres.

EL CONGRES D'OSLO. — Aquests dies alguns diaris s'han exaltat perquè els facciosos intenten assistir oficialment, en nom d'Espanya, al Congrés Internacional d'Autors que s'ha de celebrar d'ací a poc a Oslo. Compartim, ni caldrà dir-ho, l'exaltació. Però, ¿com podem fer creure a l'estranger que Guerrero i Moreno Torroba — designats pel ministre d'Instrucció Pública de Franco per a anar a Oslo — no representen tota l'Espanya, si ací seguim explotant-los llurs obres, fet que poden constatar ensenyant només uns retalls de diaris on hi hagi les cartelleres teatrals? Ara és potser l'hora propícia perquè el ministre de Governació aconseguixi, amb una simple ordre, allò que no han pogut aconseguir els periodistes amb dos anys de la-

mentacions... I assenyalen el ministre, perquè entengem que l'afer escapa a les facultats de la Generalitat, puix que la disposició hauria d'afectar no sols a Catalunya, sinó a totes les terres lleials.

TEATRE DEL POBLE. — El Pigalle, que és el més modern i el més ben muntat, en tots els sentits, dels teatres parisencs, s'ha convertit en Teatre del Poble. Per a la seva obertura com a tal, ha estat repassada una obra de Mirbeau i Natauon titulada Le foier, impròpia del marc on ara ha estat enquadrada i de l'ambició proposat que guia els animadors de la nova institució. Le foier és recent d'haver actualitzat amb excels l'època en que fou escrita. Més aviat plebeia que popular, de contextura melodramàtica, amurada del realisme de fi de segle, densa de tòpics i profusa de discursos, l'obra de Mirbeau i Natauon ha defraudat els intel·ligents i ha constatat una vegada més que hi ha una mena de teatre que no resisteix la prova de les exhumacions. Els neguits socials d'avui són tots uns altres que els del go. I les obres escrites només amb els ulls enlluernats pel panorama del moment, tufegen a rànies així que el paisatge canvia.

SETEMBRE. — Dues germanes estimen el mateix home. La gran, que gairebé ha educat, ella sola, la petita, se sacrifica per tal que aquesta pugui gaudir l'amor incompartible. Fet el sacrifici, mesura el seu dolor i l'afecte que acaba de perdre amb una noble lucidesa que no exclou cap grandor. Res de tant punyent, dins una absoluta i perfecta simplicitat, amb el seu renunciament, perquè sap que als seus anys — veureja els quaranta — els dies bells s'escurcen cada vegada més... Setembre! — Heus ací el tema, bell i senzill, d'una comèdia remarcable, d'una gran qualitat psicològica, amb la qual s'ha revelat, com a escriptor teatral de rares possibilitats, Constance Coline, en el marc del Vieux Colombier, de París.

NOCES DE SANG. — Amb aquest títol, que coincideix amb el que li pertocaria, també, en una versió catalana, ha estat estrenat a París, amb un èxit esclatant, el poema de García Lorca Bodas de Sangre. Amb una clara i magnífica comprensió, la crítica i el públic han copsat tota la força humana i lírica del drama del gran poeta víctima de la incultura del militarisme tradicional espanyol. Marcelle Aulclair i Jean Prévozt n'han fet una traducció que, segons els crítics, conserva tota la força i tota la frescor de l'original. Marcel Herraud l'ha posat en escena amb un gran amor i evidenciant les seves facultats d'excel·lent animador, i Marie Kall i Germana Montero excel·leixen en llurs creacions de les protagonistes de l'obra mestra de l'immortal granadi.

mediant començava de menjar-se'l. I al cap de molt poca estona el plat quedava net, talment com si l'haguessin rentat:

—¡Espléndido, xico!"
I tal si ho era! I així, com ja hem dit, tot el dia i tota la nit.

Si, en acabar de menjar, el comediant s'adonava que el rellotge havia caminat massa de pressa, s'aixecava del tamboret, agafava el barret d'una revolada, se'l posava al cap, de gairell, i s'acomiadava:

—¡Hasta mañana!"
Això acostumava a succeir gairebé tota la setmana, però començant el dijous, i durava fins el diumenge. El cambrer somreia, amb aire comprensiu. Entensos?

Artistes i més artistes; exclusivament artistes, de vers i de sarsuela. Aquests darrers, però, són més xirois i més amics de la barrila que no pas els que es dediquen al vers. Els altres són una mica ensopits, i tenen uns costums més regulars. Els de sarsuela són una mica bohemis, i s'hi troben d'allò més bé menant una vida muntada una mica a l'aire. Llevat, però, de la fatxenderia, per altra part una mica ingènua, que és una característica força acusada del seu tarannà — sobretot quan es tracta de primeres figures —, són molt bona gent i, entre ells, s'hi passen estones molt divertides i molt agradables.

Hi havia, a l'època a la qual em refereixo, un home que tenia la dèria del teatre, que es dedicava a llogar animalets per a sortir a l'escena. Si no recordo malament, el tenia instal·lat en un pati humit del carrer de Montserrat. Quan en una sarsuela havia de sortir-hi algun cavall o un ruc — com per exemple a "La Fiesta de San Antón" —, li llogaven. L'home compareixia al teatre amb el cavall o el ruc agafats del ronsal. Els entrava a l'escenari per la porta del darrera; els hi guarnien, els posaven els gallarets adients, hi pujaven el tenor o el baríton a dalt, i l'animal sortia a complir. Després sortia amb els animals, agafats igualment del ronsal, i amb dos drets de més a la butxaca.

L'amistat amb els artistes el féu ésser parroquí del "Sótano"; també hi portava les bèsties. L'esperit facciós dels comedians féu que a un d'ells, un dia, mig en broma mig seriósament, se li acudís donar un got de vi al ruc. Li costà de fer-hi beure, però arribà a aconseguir-ho. El ruc devia trobar que la beguda era bona. El cert és que s'hi aficionà; que del got passà al porró, i que hi hagué dies o nits que tirava de veta que era un gust. Aleshores, tot d'una, es posava sentimental i feia uns brams enormes. Amb el temps es tornà exigent. Quan, davant d'una taula, veia un got o un porró ple de suc negre, cossejava i es posava a bram com un esperit. Volia que n'hi donessin. I no es tranquil·litava fins que se li acostava un comediant, amb el got o el porró, ple, a la mà, i n'hi donava. Així que el tenia al davant, el ruc obria la boca; ensenyava aquelles dents tan importants que són exclusives dels rucs, algava la testa, adreçava les orelles, i al·lucava els ulls. Engolia la beguda amb un aire beatífic innegable. Els comedians, mentrestant, reien com a boigs. Breu; que l'animal es tornà un bevedor desenfrenat i que s'ensofava. Aleshores els comedians el llogaven al seu amo. Hi muntaven i es feien passejar amunt i avall del Paral·lel. L'animal feia esses, com un borratxo vulgar; el comedians es rebentaven de riure. La quitxalla que els seguia també, de vegades el ruc, enterbolit del tot, queia a terra i es quedava ojejat al mig del carrer. Més d'un cop havia produït embussaments de tramvies. Perquè quan queia li costava molt d'aixecar-se. No hi valien ni les xurriacades per a desensopir-lo.

Quan la febrada de les representacions "vermut" de les sarsueles de l'anomenat "género chico", un dia al Nou muntaren un programa escollit a base de "La Fiesta de San Antón", de "La Revoltosa" i de no recordo ara quina sarsuela més. A la primera d'aquestes obres hi surten animals. Aquella dia el ruc portava una ensofada bastant grossa. I quan va sortir a escena, guarnit, amb el cavaller entravessat a dalt, li va venir el rampell i acordà ajassar-se al mig de l'escenari. La representació s'hagué d'interrompre un moment, per tal d'alçar-lo. No va ésser possible aconseguir-ho. El ruc obria un ull, feia moure una orel·la, però no es movia. L'amo de l'animal va sortir de darrera del bastidor i ho provà. Fou endebades. El ruc no es volia bellugar. Demanà ajut al bastó i encara menys. L'ase es limità a remenar la cua una mica. Entre el públic es produí una gran tabola. Aquella escena imprevista tenia molta gràcia; sobretot, era espontània. Les primeres parts es donaven als dimonis. El director d'escena s'estirava els cabells i parlava de mator l'animal. Les coristes reien. El director de l'orquestra deia, en veu baixa, al primer actor, rient:

—Vés a buscar alfals i dona-l'hi! Potser s'alçará.

En fi; que no hi hagué manera humana de treure l'ase de l'escenari. I amb el consentiment del públic, va haver de continuar la representació de l'obra i després de les altres dues amb el ruc estès, al mig de l'escena.

No va alçar-se d'allí fins que li passà l'ensopament que li havia produït l'excés de beguda. I quan s'alçà ho féu com a triomfador.

Qui no té un all té una ceba en aquest món. Els homes no som pas perfectes, però els rucs i els cavalls tampoc. Si l'ase, doncs, es tornava boig per la beguda, el cavall, en canvi, no podia sofrir que li diguessin, ni a cau d'orella, un qualificatiu que resulta molt ofensiu i àdhuc denigrant per la virilitat dels homes. Quan algun comediant bromista o alguna corista de la mànegua ampla l'hi deia, tombava el cap, esguardava amb ira a aquell que li havia adreçat, i enjogava un raig de

Actualitat d'A. N. Ostrovski

Si el pensament de la URSS es projecta essencialment vers el futur, no per això deixa en oblit els seus passats, encara que, en el record hi posi sovint més amargura que reconça. No oblidat, però, sobretot, els seus artistes i els seus escriptors. Per alguns de Putxquin a Gorki, el seu culte és constant. I un dels que avui se n'emporta encara les preferències del poble rus és A. N. Ostrovski, del qual ara al Teatre de l'Estat d'Ouzbe (Taxkent) n'ha estat feta, amb gran èxit, la primera interpretació de la "Gropada", la seva obra mestra.

Ostrovski, amb el seu teatre, omple gairebé tot sol, durant la segona meitat del segle XIX, el teatre rus. Forneix un repertori extens que abasta els més diversos gèneres: del vodevil al drama històric, de la comèdia de costums i de caràcters, a la comèdia de màgia. El seu èxit, la seva popularitat, són en el seu temps enormes. És de seguida considerat com un dels escriptors més autènticament nacionals de Rússia; com un dels més precars representants del geni eslav. La manera de sentir, de pensar del poble rus tenen, en ell, un formidable intèrpret. El seu diàleg és el més pur, el més castís que fins aleshores havia produït, en el teatre, la literatura russa. Els eslavòfils, que s'oposaven aleshores a la tendència occidentalista, el van ungir com un dels seus apòstols i profetes.

Tot això, tanmateix, ja és història. El que el fa perdurar avui a l'escena russa, és, sobretot, el seu sentiment de revolta davant de l'iniquitat i de la injustícia. Ostrovski va ésser, sobretot, un gran satíric, un moralista, que s'encara contra els costums podrits de la burgesia del seu temps. La majoria dels seus drames són gairebé sempre un conflicte provocat pel diner: una lluita entre rics i pobres. El ric és sempre l'opressor, la força obscura, terrible i dominadora de la societat. El pobre és sempre la víctima propiciatòria a totes les explotacions.

Es comprèn, doncs, el fervor que avui sent, encara, el poble soviètic per Ostrovski. Hi veu en els seus drames una imatge anguniosa del passat, i es fortifica en el propòsit que un tal passat no torni: que no hi pugui haver més, com en els drames d'Ostrovski, una força obscura i terrible que domini i exploti la gent bona i honesta.

Fora de Rússia, Ostrovski no ha tingut, tanmateix, massa fortuna. ¿Culpa potser que els seus conflictes són una mica primaris? ¿Culpa potser del particularisme rus de la seva obra, del seu eslavisme que va limitar-lo? Potser una mica de totes dues coses juntes.

A Catalunya, tanmateix, Narcís Oller, un dels esperits més oberts i més europeus del seu temps, en va fer, precisament, una traducció de "La Gropada". L'autor de "La febre d'or", de "La Papallona" i de "De l'escanyapobres" s'havia de sentir forçadament atret per la dramàtica d'Ostrovski, que es complia en uns temes i preocupacions semblants. Altra-ment, esperit meticulós, per tal que la interpretació fos apropiada, i que conservés el seu sabor eslav, en féu treure uns croquis davant les fotos dels artistes que l'havien interpretada a Petersburg, i n'encarregà al mestre Francesc Pujol d'adaptar les melodies populars russes a la lletra de les cançonetes que hi figuren.

D. G.

cosses fulminant. Si el que li havia adreçat badava, o bé no era amatenat o esquitllat-se, quedava molt ben servit. Com que tots els comedians del Paral·lel coneixien la flaca de l'animal, els agradava de fer-lo enfadar. I li deien el qualificatiu molt sovint.

S'escau que el meu amic Lluís Capdevila estrenà "La Cançó d'Amor i de Guerra" en un teatre del Paral·lel. En aquesta obra hi surt un cavall, que munta el protagonista. Es tracta d'una escena que és una mena d'apoteosi. L'escenari és ple, l'orquestra toca a tot gas. Surt el protagonista, muntat dalt del cavall, i acte seguit engega una cançó vibrant, ben atepida de pinyols efectistes i recaragolats. En el moment que l'heroi anava a sortir a una de les coristes se li acudí enjagar a l'orella del cavall el mot fatídic. Aquest s'encabrità i llençà al cavaller dalt del grup de comedians, sense manies. Hi hagué entre el públic, d'antuvi, un moviment d'estranyesa, i després una gatzarra considerable. I entre els comedians també. La representació fou suspesa.

Ara podríem parlar del tros de Paral·lel que manca; és a dir: del tros que va des de la Bretxa fins a Sants. Però ja no és tant Paral·lel com el que hem intentat de retratar en els articles anteriors. És una mica més diluït i més vague. No té tant color, ni és tan pintoresc com l'altre. El tros que va des de les parets del Gas fins a la Bretxa és, en efecte, el rovell de l'ou del Paral·lel; el que està més forçat d'anècdotes i el que té la vida més carregada d'espècies picants. L'altre queda una mica suburbial.

Hi han cafès concerts, és clar; comptat i remenat, han d'haver-n'hi. Hi ha teatres de sarsuela; també n'hi han d'haver. Però són l'afegit, uns reflexes dels de més avall, fet i fet.

Hi han també, o més ben dit, hi havien gitanos. Però aquests eren una mena d'escurialla de Sants.

No té gaire interès parlar-ne. Amb el que hem anat explicant creiem que n'hi ha prou per a donar al lector una idea del que és l'ànima del Paral·lel.

I ara, lector amic, perdona la llauna que t'hem clavat a través dels cinc articles que hem publicat parlant del mateix tema.

Jaume PASSARELL

COPS DE BEC

LA PROXIMA OBRA DE SHAW

Un periodista jove ha pogut arribar a Bernard Shaw i demanar-li detalls sobre la tasca que té entre mans.

—Escriu una nova comèdia — ha dit l'autor de "Santa Joana" —. Si us interessa conèixer-ne algun detall, estic disposat a servir-vos.

—Honorat, mestre! — contestà el periodista, emocionat.

—¿Us plauria conèixer-ne l'estructura escènica?

—Em facilitareu la consagració ràpida, fulminant, en la professió...

—Anoteu, doncs... A l'acte primer, l'home pregunta: "—M'estimes?" I la dona respon: "—Amb tota l'ànima!" A l'acte segon, l'home pregunta: "—M'estimes?" I la dona respon: "—Amb tota l'ànima!" A l'acte tercer, l'home pregunta: "—¿M'estimes?" I la dona respon: "—Amb tota l'ànima!!!" I cau el teló.

—Es formidable! Genial! — diu el pobre periodista, trèmul i exaltat. I afegeix: —Però, i l'argument, mestre? Si fóssiu tan generós de contar-me l'argument...

—Per què no? L'argument consisteix en que la dona és la mateixa en els tres actes, i l'home és diferent en cada acte.

UNA ALTRA DE PERIODISTA NOVENÇA

Quan Gaston Doumergue era president de la República Francesa, un repòrter novell amb ganes de sorprendre el redactor en cap del seu diari, demanà a un familiar del President, conegut seu, que influís prop d'ell perquè vulgués contestar a una enquesta de caràcter literari, que el periodista es proposava fer entre les personalitats més destacades de la República.

L'intermediari exposà a Doumergue la pretensió del repòrter i el President agafà paper i ploma i li lliurà unes ratlles perquè les fes arribar al sol·licitant. Deien això:

"Caríssim: Ja parlareu de les meves pantufles quan m'hagi retirat de la política o m'hagi mort. Per ara, el meu somriure i el meu barret de copa són suficients a la meua glòria."

INTERVIU FRUSTRAT

Posats a parlar de periodistes neòfits... Un dia un repòrter aconseguí acarar-se amb el cèlebre novel·lista Conan Doyle, tan popularitzat pel seu "Sherlock Holmes".

En trobar-se davant l'escriptor, el periodista, que havia estudiat un disc de circumstàncies, l'engegà frenèticament:

—Vós, mestre, que teniu l'ànima d'un sant home, el cervell d'un detectiu, el coratge d'un lleó...

—I la pell d'un hipopòtam — l'interrompé Doyle, mentre l'acompanyava a la porta.

DETECTIVISME

Una altra anècdota de Conan Doyle, que, com l'anterior, a ell li plavia contar.

Un dia arribà a Londres, en tren, i a l'estació agafà un taxi. Així que anava a pujar-hi, el xòfer, amb una gran sorpresa del pare de Sherlock Holmes, li digué:

—Encisat de poder ésser-vos útil, sir Artur Conan Doyle...

El novel·lista, flairant un possible detectiu en la persona de l'inconegut xòfer, li preguntà:

—¿Puc saber com ho heu fet per a reconèixer-me tan aviat?

—Senzillament, sir: llegint el nom de la placa del maletí que porteu a la mà...

HOM LES PREFEREIX ROSSES

Un diplomàtic famós per la seva afeció a les faldilles, topà pel "Quai" Wilson, de Ginebra, amb una dama de cabells color de blat i ulls color d'ametista. L'èmul de lord Halifax s'hi acostà, es tragué el barret, i fent una reverència cità discretament el títol d'aquella novella blanca que feu tant de furor fa vuit o deu anys: "Els 'gentlemen' les prefereixen rosses..."

La dama s'aturà, l'esguardà de cop a peus amb una mirada que no tenia res de falaguera, i contestà, dignament, mentre reprenia el seu passeig:

—Les rosses els prefereixen "gentlemen"...

MES DIPLOMACIA

En una reunió de "gente bien" es parlava d'una ciutat de l'Amèrica llatina, la situació de la qual, en el mapa, no sabia

ben bé cap dels reunits. Els uns asseguraven que pertanyia a Xile, els altres al Perú, els altres a l'Argentina, els altres a l'Uruguai...

En aquell moment entrà Josep Carner. La mestressa de la casa, en veure'l, digué:

—Ací tenen Carner. Ell, que és diplomàtic, els treurà de dubtes.

I li fou demanat que aclarís la confusió en què, sobre aquell punt, es trobava la tertúlia.

El gran poeta, després d'un d'aquells silencis irònics tan seus, féu:

—Hauran de perdonar-me que em reservi... Es un secret diplomàtic.

RECORDS DE FORAIN

Forain, el gran dibuixant parisenc, cada dia concentrava més el seu estil, simplificant-lo, despullant d'accessoris anecdòtics i inútils les seves obres, veritables obres d'art escampades per diaris i revistes. I cada dia esdevenia més incomprensible per al gran públic. Adhuc en les mateixes redaccions dels periòdics on el gran satíric col·laborava, era discutit, i topava amb enutjoses resistències.

Un dia portà al "Figaro" un dibuix fet, remarcadament, amb tres traços essencials. —Tanmateix — li digué l'administrador — a raó de tres-cents francs per dibuix, us surt a cent francs cada cop de llapis. També, per aquest preu, podríeu posar-hi alguna cosa més.

Forain féu com si no sabés com contestar la impertinència.

—Potser sí... Si de cas... ¿Què us sembla que podria afegir-hi?

—Això vós!... Jo que sé!... Potser unes ombres...

PARE I FILL

Forain tenia un fill que imitava a la perfecció l'estil del seu pare. I no sols l'estil, sinó la firma. Això li permeté de fer passar moltes vegades gat per llebre i de fer

El diplomàtic: — Oh, quin quadre!

—No us preocupeu que qualsevol dia us en fareu un d'igual.

POESIA USURARIA I FILOSOFIA HIPO-TECÀRIA

Quan els germans Badia, no els d'Estat Català, sinó els comerciants de capells per a senyora, varen organitzar el cicle de conferències sobre la moda, tots els sol·licitants varen acceptar pel preu ofert menys el poeta Josep Maria de Sagarra que, de tan bon poeta que era, demanava el doble.

Un dels que van acceptar de seguida va ésser el filòsof Francesc Pujols, que també cultiva la poesia, encara que sigui en prosa, com abans l'havia cultivat en vers.

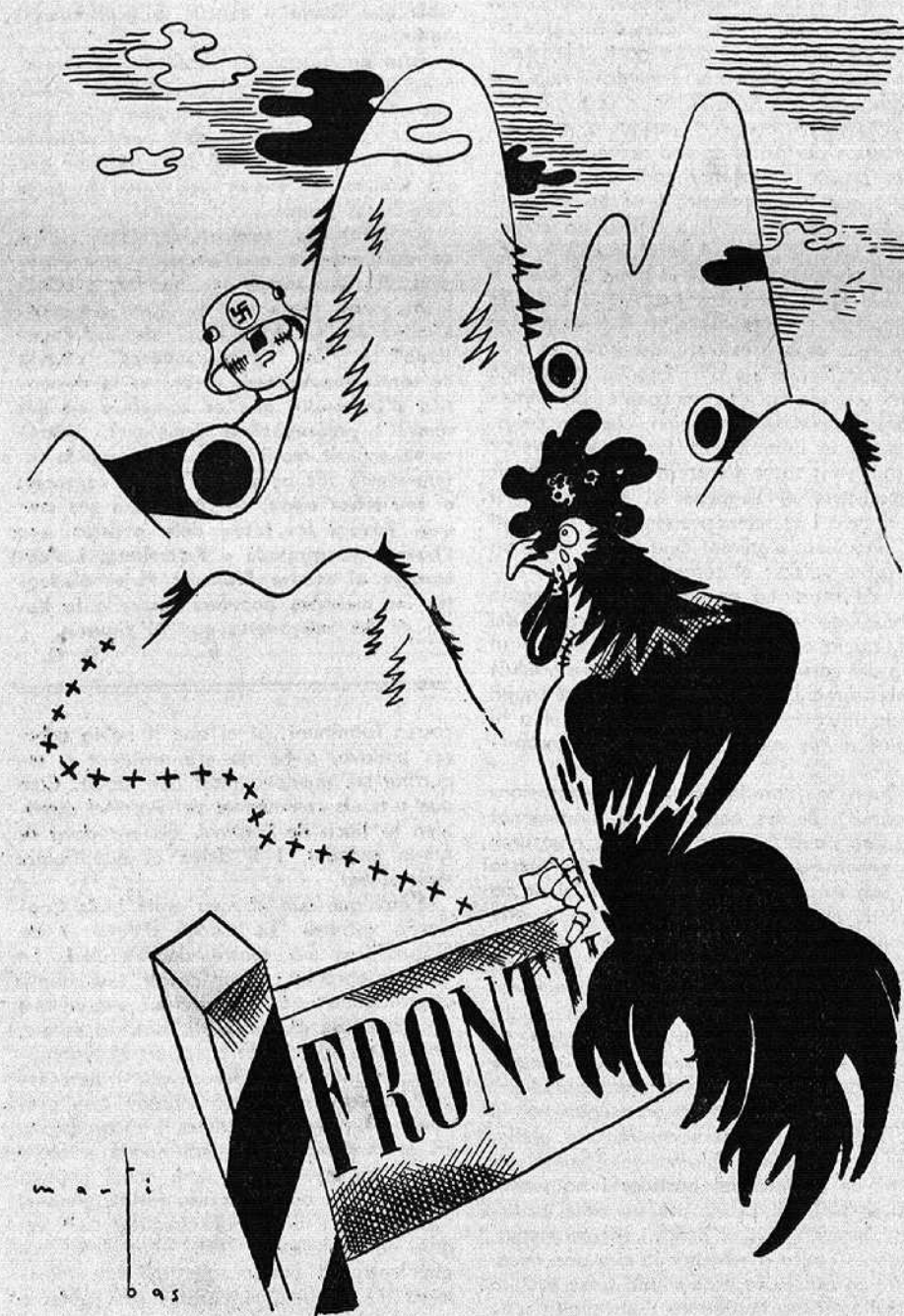
El pintor Francesc Labarta, encàrregat pels germans Badia de fer els contractes, va dir al seu amic Pujols:

—T'agraeix molt que acceptis per aquest preu, perquè així em faràs quedar bé.

—No m'ho agraeixis — li va dir l'especulador filosòfic, parlant com un especulador comercial —. Si accepto per aquest preu, és perquè sé que són diners posats a guany. Pensa que la filosofia és més especuladora que la poesia.

— Ja he portat el bolg que s'ha escapat? — No; però he trobat aquests dos.

— Que és una amenaça? — No. És un canó!

PANORAMA INTERNACIONAL — Com més els volen separar més els uneixen.

ZONA FACCIOSA

— Sempre porten la mà enlaire! — Millor. Així en tenen una de menys per a posar-nos a la butxaca.

trampes en aquells períodes d'eixut que passen tots els joves entre els vint i els vint-i-cinc anys.

Quan Forain ho sabé s'encolerí, però per fórmula, només, puix que en el fons la jugada del seu fill li feia una certa gràcia.

—Quina "petite canaille!" — deia, eternit, als seus íntims.

El fill afanà una vegada uns dibuixos del pare i els anà a vendre.

Quan el cèlebre artista ho sabé, digué: —Jo sóc Forain... Ell és el marxant Forain.

ALGUNA VEGADA HA D'ESSER!

Forain era, amb Tristan Bernard, l'home a qui s'atribuïen més històries, veritables o no, divertides o poca-soltes.

Una vegada digué als seus amics: —Ja sabeu la darrera anècdota que em pengen?

—Sí, home... I què?

—Doncs, mireu: que aquesta vegada és meua!

DIADA DEL LLIBRE

En una llibreria un ciutadà fulleja un llibre de damunt un taulell. El mira, el remira, torna a fullejar-lo, llegeix l'índex i el torna a deixar on era.

El dependent, sol·licit, s'hi acostà.

—Es un llibre molt bo, senyor... Se'n porten fetes deu reimpressions.

—Sí, sí... — fa el curiós —. Però jo amb la primera impressió n'he tingut prou.

VERSALLESÇA

El biògraf del mariscal de Richelieu assegura que era un home que tenia molt pronunciat el do de la rèplica seca i oportuna.

En unes "Memòries" del seu temps hi hem llegit aquesta salada anècdota:

En sortir d'un sermó durant el qual l'abat de Beauvais havia despotricat contra el llibertinatge, Lluís XV digué al seu favorit:

—Em sembla, "sire", que el pare predicador ha apedregat profusament el vostre jardí...

A la qual cosa respongué el faldiller mariscal:

—¿Vós creieu, majestat, que no n'hauran rebotat algunes en el parc de Versalles?

EL SENTINELLA I L'ARMISTICI

Roland Dorgelès, autor de "Les creus de fusta", l'obra francesa que amb l'alemanya "Res de nou a l'oest", de Remarque, va batre el rècord de venda de la literatura de post-guerra, s'allistà voluntari el 1914.

Dins l'exèrcit, Dorgelès seguia essent l'humorista incorregible que havia estat en la vida civil, i li costà molt de sotmetre's a la disciplina militar i d'acatar les jerarquies.

Un dia que estava de sentinella a l'entrada d'un acantonament, un oficial, amb no gaire polidesa, li preguntà què hi feia.

—Espero l'armistici, mon capità — contestà, flemàtic, Dorgelès.